

ברכות התורה ושאלות שנשאלו בשבועות - שיעור 472

- Do the following cases require ברכות התורה ?
1. Stayed up the whole night
 2. Slept the afternoon before
 3. Got up in middle of night, didn't go back to sleep
 4. Went back to sleep & awoke in morning
 5. Went back to sleep, awoke before עלות השחר
 6. Slept in middle of day
 7. Wants to continue learning after עלות ברכה without making ברכה

I. **חשיבות של ברכות התורה - עיין בנדריים (פ"ה) ובכא מציעא (פ"ה):** שנשאל חז"ל על מה אבדה ארץ ישראל שישאל היו עוסקים בתורה וכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקב"ה על עונותיהם ולכן לא ידעו על מה אבדה ותירץ חז"ל לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות ולכן לא ברכו ברכות התורה ולכן לא הגינה מ"ב (סימן מ"ז - ז) עיין באג"מ (ה - כ - ו - ג - ד - א)

II. **אם ברכות התורה דאורייתא או דרבנן**

(א) **ברמב"ן בספר המצוה** (צסוף עשין) שהיא מן התורה דכתיב "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו" (ברכות כ"ה) דהתורה היא שם ה' וברכה זו מצוה בפני עצמה ואין מצוה אחת עם הלימוד וכן דעת המאירי (ברכות כ"ה): והחינוך (מנוח פ"ל) והפרי חדש (סימן מ"ז) והשאגת אריה (כ"ד) וי"א דדעת הרמב"ם שאין מצות ברכות התורה אלא מדרבנן ולכן לא מנאה במנין המצות וכן משמע משו"ע (ר"ט - ג) דכל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו אינו מברך... חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה והרמ"א לא הגיה להוסיף ברכת התורה משמע שהיא מדרבנן ועיין במ"ב (סימן ר"ט - סעיף י"ח) שהוסיף ברכת התורה ועיין בבאר היטב בשם הטור שהוסיף מעין ג' על ז' מינים דהיא מדאורייתא

(ג) **עיין בעה"ש** (סימן מ"ז - ז) שגם הרמב"ם ס"ל שהיא מן התורה אלא דס"ל שזהו חלק מחלקי המצוה דלימוד התורה ומצוה אחת היא וברכת התורה מחויב ללמוד קצת תיכף אחר הברכה והברכה חלק מן המצוה

(ד) **ספק אם צריך לברך ברכת התורה**

1. עיין בבאר היטב (מ"ז - ה) דהפ"ח כתב בשם הפוסקים דחוזר ומברך כל הברכות אע"ג דליכא מדאורייתא אלא ברכה א'
 2. ובשאגת אריה (כ"ד - כ"ה) כתב דאם נסתפק לו אם בירך חוזר ומברך ולא יברך אלא ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות ועיין באג"מ (ז - ג) שמתרץ את כל הענין
 3. ובשערי תשובה הביא דעת המחזיק ברכה שדעתו דשב ואל תעשה עדיף ולא יחזור (כדעת הרמב"ם)
 4. אבל דעת המשנה ברורה (רי"ג סימן מ"ז) דחוזר ומברך כדין ספיקא דאורייתא ולענ"ד יש לומר דלשיטת הרמב"ן דברכת התורה מן התורה יש ספק דאורייתא וספק ברכה לבטלה רק מדרבנן ואין ספק דרבנן מוציא ספק קיום מצות עשה אבל לפי שיטת הרמב"ם דמוציא שם שמים לבטלה הוא איסור דאורייתא וספקו מבטל ספק קיום מצוה דרבנן של ברכת התורה ושב ואל תעשה עדיף
- למעשה** (ועריך לברך משום ספק דאורייתא ורק ברכת אשר בחר בנו עיין באג"מ (ז - ג) וטוב יותר שאחר מוציאו או שיכוין לפטור את עצמו בברכת אהבה רבה בלימוד תיכף אחר התפלה עיין במשנה ברורה (מ"ז ס"ק כ"ח)

III. **מה נקרא הפסק לענין ברכת התורה - עיין בטור (סימן מ"ז) ובב"י (ד"ה וכתב)**

(א) **בית הכסא או מרחץ או שינת קבע** מפסיקים ואם בא ללמוד אחריהם צריך לברך שהם היסח הדעת כי א"א ללמוד כשהוא במרחץ או בבית הכסא וזה שיטת רבינו שמחה ועיין בשו"ע (סימן מ"ז סעיף י) ששיטה זו אינו מקובל להלכה ואין אומרים ספק דאורייתא לחומר (ב) **רק שינת קבע** הוה הפסק (ועיין בבה"ל סימן ד' ד"ה "זוד") והוא כמו חצי שעה או אפשר אפילו יותר משלש מינוט ומרחץ ובית הכסא אין חשיב היסח הדעת ועוד שאף כשהוא נפנה צריך לזוהר בדינים כמו צניעות ואופן הקינוח וזה שיטת הרא"ש וטור ורוב ראשונים והשו"ע סתם כוותיה (צסוף י"ח)

(ג) **רק עלות השחר - ור"ת** סבר שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא לברכת השחר ולא בשניה תליא מילתא דאם לא ישן א"צ לברך אלא בעלות השחר תליא מילתא ועיין

בשור"ע (סעיף י"ח) שכן נהגו בשינת קבע ביום דלא לברך

- (ד) שינת קבע וגם עלות השחר תליא מילתא תלמידי רש"י היו אומרים בשמו כשהיה משכים לקרות קודם עלות השחר היה מברך ברכת התורה וכשהיה בא לבית הכנסת היה חוזר ומברך ועיין (צס"ט) י"ג) שאין צריך לחזור ולברך ושיטה זו אינו מקובל להלכה ואין אומרים ספק דאורייתא לחומרא
- (ה) אחר שינת קבע דיום אין מברכין כר"ת ואחר שינת קבע דלילה מברכין כהרא"ש וזה שיטת האגור בשם אביו ומשמע שפסק כהרא"ש ורוב הפוסקים אבל ביום מחמיר כשיטת ר"ת שהוא דעת יחיד (בית יוסף "וכן נהגו")

IV. למעשה

1. Stayed up the whole night -- נייעור כל הלילה

עייין בהגהות רעק"א (ס"ק י"ג) דנייעור כל הלילה אין לברך דהעיקר לאו כר"ת ובמ"ב (סקכ"ח) כתב שאחר מוציאו או שיכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר תפלתו וע"ע בשו"ת יחזקאל דעת (ג - ל"ג) והאלף לך שלמה (ל"ג) ועיין בשו"ת מהרש"ג (ב - ס"ג)

2. Slept the afternoon before & stayed up the whole night -- בישן ביום ונייעור

כל הלילה שלאחריו דמברך בבקר בממנו"פ לר"ת צריך לברך דלא נפטר רק מעת לעת ולהרא"ש גם שינת היום הוי היסח הדעת ואין ברכת אהבת עולם שקודם קריאת שמע דערבית פוטר דדעת הראב"ד ודעימיה דאהבה רבה אינו פוטר רק מה שלומד אחר וגם ק"ש לא מקרי למודו בשעת התפלה ועיין בשור"ע (סעיף ח) ועיין במ"ב (סימן מ"ז - סקפ"ח) דפסק כרבי עקיבא איגר דמברך לעצמו ועיין באג"מ (ד - ג) דלדעת הלבוש אינו יצא אם שומע ברכת חבירו וצ"ע

3. Got up in the middle of night

עייין בשור"ע (סימן מ"ז - י"ג) והמשכים קודם אור היום מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד ואם נעור כל הלילה עיין במ"ב (סימן מ"ז - כ"ד) דדעת הא"ר דאין אומרים אלוקי נשמה ומעביר שינה ושע"ת ופמ"ג חולקים ואומרים וטוב שאחר הוציאו

4. & 5. Got up in the middle of night - went back to sleep

עייין בשור"ע (סעיף י"ג) המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה ועיין במ"ב דאם חזר וישן שינת קבע קודם אור היום שא"צ לברך שמסתמא דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שינת הלילה אבל לדעה ראשונה (צסעיף י"ח) צריך לברך וכן פסק הגר"א

6. Slept during day may require a ברכה

עייין בשור"ע שנהגו שלא לברך על שינת קבע ביום עיין במ"ב (סעיף כ"ה) דהסומך על כל הפוסקים שהזכרנו ומברך לא הפסיד ובמ"ב (סקי"ג) שטוב יותר שיכוין בברכת אהבת עולם לפטור מברכת התורה וצריך ללמוד מיד בלי הפסק

7. Can one continue learning after even though he didn't say

ברכת התורה עיין בשו"ת מהרש"ג (ב - ס"ג) שיש להתיר כמו שאר ברכות השחר אחר עשייתן כמו מלביש ערומים אחר לבישת בגדים או שעשה לי כל צרכי אחר לבישת מנעלים

V. הערות בעניינינו

(א) דברי אגדה או קבלה שאין עיקרם לדינים והלכות אין צריך ברכת התורה

(ב) הכותב דברי תורה מברך והמהרהר א"צ לברך (מ"ז - ד)

(ג) דעת התוספות והרא"ש דשני ברכות כנגד תורה שבכתב וכנגד תורה שבע"פ שהוא גרס והערב נא בור' ודעת הרמב"ם שיש ג' ברכות כנגד מקרא משנה וגמרא

(ד) עיין בערוך השלחן (ט"ו) דברכת אשר בחר בנו היא על העבר על מעמד הר סיני והברכה אשר נתן לנו היא על בכל יום

(ה) ברכת התורה פוטר על כל היום ואהבה רבה רק על מה שלמד מיד וצריך לברך עוד (ערוך השלחן כ"ח) וע"ע במ"ב (ט"ז) דאין צריך לחזור ולברך

(ו) קם בלילה ואין דעתו לישן עוד מברך ואם דעתו לישן עוד אם הוא אחר חצות מברך ולא קודם חצות דאחר חצות נחשב כיום

(ז) השומע דברי תורה צריך לברך דשומע כעונה (שע"ת ג) דהיינו שלא בירך קודם